

**TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDAGI IJTIMOIIY PEDAGOGIK
DOLZARB MUAMMOLAR**

To'laganova Muxlisa Abdumannop qizi - University of Management and Future Technologies universiteti, pedagogika-psixologiya fakulteti 552-guruh 2 kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim-tarbiya jarayonidagi ijtimoiy-pedagogik muammolar tahlil qilinadi. Ta'lim sifati, o'quvchilarning motivatsiyasi, o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi, axborot texnologiyalarining ta'limga ta'siri va oilaviy tarbiyaning ahamiyati kabi muhim masalalar ko'rib chiqiladi. Muammolarning sabablari va ularni bartaraf etish yo'llari bo'yicha ilmiy-tahliliy yondashuvlar keltirilgan. Maqola ta'lim sifatini oshirish va yosh avlodni ma'naviy barkamol etib tarbiyalashga yo'naltirilgan taklif va tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: ta'lim sifati, pedagogik muammolar, tarbiya, motivatsiya, o'qituvchi, axborot texnologiyalari, oilaviy tarbiya

Kirish

Zamonaviy jamiyatda ta'lim-tarbiya jarayoni inson rivojlanishining eng muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Sifatli ta'lim va samarali tarbiya jamiyatning intellektual va ma'naviy taraqqiyotini ta'minlaydi. Biroq, bugungi globallashuv sharoitida ta'lim sohasida qator muammolar yuzaga kelmoqda. O'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishining pasayishi, o'qituvchilarning ijtimoiy mavqeining yetarlicha e'tirof etilmasligi, oilaviy tarbiyaning zaiflashuvi va axborot texnologiyalarining noto'g'ri ishlatilishi kabi masalalar dolzarb bo'lib qolmoqda.

Ushbu maqolada ta'lim-tarbiya jarayonidagi asosiy ijtimoiy-pedagogik muammolar atroflicha tahlil qilinadi va ularning yechimlari bo'yicha ilmiy-tahliliy yondashuvlar taklif etiladi. Shuningdek, ta'lim sifati va tarbiyaning ahamiyatini oshirishga qaratilgan samarali usullar haqida fikr yuritiladi.

Ta'lim sifati va teng imkoniyatlar muammosi

Ta'lim sifati har bir jamiyatning taraqqiyot darajasini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Sifatli ta'lim orqali bilimli, ijodkor va ma'naviy yetuk avlod shakllanadi. Biroq, bugungi kunda ta'lim sifati va unga bo'lgan teng imkoniyatlar masalasi ko'plab davlatlar, xususan, rivojlanayotgan mamlakatlar uchun dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Bu muammo nafaqat o'quvchilarning bilim olish jarayoniga, balki ularning kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyatiga ham katta ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy dunyo juda tez rivojlanayotgan bo'lsa-da, ko'pgina ta'lim tizimlarida o'quv dasturlari hanuz eski uslubga asoslangan. Bu esa o'quvchilarning real hayot talablariga mos keladigan bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishiga to'sqinlik qiladi. Ta'lim sifati o'qituvchilarning bilim va pedagogik mahoratiga bevosita bog'liq. Ba'zan o'qituvchilar zamonaviy o'qitish metodlaridan yetarlicha foydalana olmaydi yoki yangi texnologiyalarni o'quv jarayoniga samarali tatbiq eta olmaydi.

Axborot texnologiyalari bugungi ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylangan. Biroq, ba'zi hududlarda ta'lim muassasalari zamonaviy kompyuterlar, internet va boshqa innovatsion vositalar bilan yetarlicha ta'minlanmagan. Bu esa o'quvchilarning zamonaviy bilim olish imkoniyatlarini cheklaydi. Aksariyat davlat maktablarida sinflardagi o'quvchilar soni haddan tashqari ko'p bo'lib, bu o'qituvchilarning har bir o'quvchiga individual yondashishiga to'sqinlik qiladi. Kichik sinf guruhlari esa ta'lim samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Ko'plab mamlakatlarda shahar va qishloq joylaridagi ta'lim sifati o'rtasida katta tafovut mavjud. Qishloq joylaridagi maktablar infrastrukturasi zaif, o'qituvchilar soni kam va darsliklar yetishmovchiligi kuzatiladi. Oilalarning moliyaviy ahvoli ham ta'lim olish imkoniyatlariga katta ta'sir ko'rsatadi. Ba'zi oilalar farzandlariga qo'shimcha ta'lim olish yoki zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlash imkoniyatiga ega emas. Bu esa o'quvchilarning bilim olish darajasida tengsizlikni keltirib chiqaradi. Ayrim jamiyatlarda qiz bolalarning ta'lim olishi yetarlicha qo'llab-quvvatlanmaydi. Shuningdek, nogironligi bor bolalar uchun moslashtirilgan ta'lim tizimi yetarlicha rivojlanmagan, bu esa ularning bilim olish huquqlarini cheklaydi.

Muammoni hal qilish yo'llari

- Zamonaviy va moslashuvchan o'quv dasturlarini joriy etish
- O'quv dasturlarini zamonaviy mehnat bozorining talablariga mos ravishda yangilash.
- Fanlar o'rtasidagi integratsiyani oshirish va amaliy mashg'ulotlarga ko'proq e'tibor qaratish.
- O'qituvchilarning malakasini oshirish
- O'qituvchilar uchun doimiy ravishda kasbiy rivojlanish kurslari tashkil qilish.
- Ularni xalqaro tajriba va zamonaviy pedagogik metodlar bilan tanishtirish.
- Texnologik infratuzilmani yaxshilash
- Barcha maktablarda internet va zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlash.
- Onlayn ta'lim platformalaridan keng foydalanish imkoniyatini yaratish.
- Teng imkoniyatlarni ta'minlash
- Qishloq va shahar maktablari o'rtasidagi farqni kamaytirish uchun davlat tomonidan qo'shimcha mablag' ajratish.
- Nogironligi bor bolalar uchun maxsus moslashtirilgan ta'lim dasturlarini ishlab chiqish.
- Kam ta'minlangan oilalarning farzandlari uchun bepul ta'lim resurslari va grantlar ajratish.

Ta'lim sifati va teng imkoniyatlar masalasi har bir jamiyat uchun dolzarb bo'lib, uning yechimi uzoq muddatli strategik yondashuvni talab qiladi. Davlat, ta'lim muassasalari va jamiyat vakillari birgalikda harakat qilishi orqali sifatli va adolatli ta'lim tizimini shakllantirish mumkin. Bu esa nafaqat bugungi avlodning, balki kelajak jamiyatning ham taraqqiy topishiga xizmat qiladi.

O'quvchilarning motivatsiya va tarbiya muammolari

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning motivatsiyasi va tarbiyasi asosiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Ta'lim sifati qanchalik yuqori

bo'lmasin, agar o'quvchilarda bilim olishga ichki ishtiyoq va to'g'ri tarbiya shakllanmagan bo'lsa, ularning rivojlanishi sekinlashadi. Bugungi globalizatsiya va texnologik rivojlanish davrida bolalar va o'smirlarning motivatsiyasi turli omillar ta'sirida shakllanadi. Biroq, ayrim muammolar ularning samarali ta'lim olishiga va to'g'ri tarbiya ko'rishiga to'sqinlik qilmoqda.

O'quvchilarning motivatsiyasi ta'lim jarayonida eng muhim omillardan biridir. Agar bola bilim olishga qiziqmasa yoki o'qishga rag'bati bo'lmasa, u darslarni o'zlashtirishda qiyinchilikka duch keladi. Quyidagi asosiy muammolar o'quvchilarning motivatsiyasining pasayishiga olib kelishi mumkin: Bolalar ta'limga qiziqishi va bilim olishga intilishi ko'pincha ota-onalar va o'qituvchilarning munosabatiga bog'liq. Agar ota-onalar bolani o'qishga undamasa yoki o'qituvchilar darslarni qiziqarli usulda o'tmasa, ularning motivatsiyasi pasayishi mumkin.

Ba'zi maktablarda o'quv jarayoni faqatgina nazariy bilim berishga asoslangan bo'lib, amaliy mashg'ulotlar va interaktiv metodlardan yetarlicha foydalanilmaydi. Bu esa o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini yo'qotishiga sabab bo'ladi.

Ko'plab o'quvchilar kelajakdagi kasb tanlash yoki ta'lim olishning ahamiyati haqida aniq tushunchaga ega emas. Bu esa ularda o'qishga bo'lgan motivatsiyaning yetishmovchiligiga olib keladi. Agar o'quvchi o'z oldiga aniq maqsad qo'ymasa, u bilim olishning ahamiyatini to'liq anglamaydi.

Bugungi kunda o'quvchilarning diqqatini chalg'itadigan omillar juda ko'p. Ijtimoiy tarmoqlar, kompyuter o'yinlari va internetdagi boshqa ko'ngilochar vositalar bolalarning ta'lim jarayoniga bo'lgan e'tiborini kamaytiradi. O'quvchilar ko'proq vaqtini bo'sh o'yinlarga sarflab, o'qish jarayoniga yetarlicha vaqt ajratmaydi.

Oilaviy sharoit ham bolalarning motivatsiyasiga ta'sir ko'rsatadi. Ba'zi kam ta'minlangan oilalar farzandlarining o'qishiga yetarlicha e'tibor qaratolmaydi. Bundan tashqari, ayrim o'quvchilar erta yoshdan ishlashga majbur bo'lib, ta'lim jarayoniga kamroq vaqt ajratishga majbur bo'ladilar.

O'qituvchilar darslarni interaktiv va qiziqarli tarzda tashkil qilishi kerak. Video darslar, loyihalar, amaliy mashg'ulotlar orqali o'quvchilarning ishtirokini oshirish lozim. Ota-onalar farzandlari bilan ko'proq muloqot qilib, ularni o'qishga

rag‘batlantirishlari kerak. Rag‘batlantirish usullari sifatida moddiy va ma‘naviy mukofotlash tizimidan foydalanish mumkin.

Har bir o‘quvchiga kelajak rejalari va kasbiy yo‘nalish tanlash bo‘yicha maslahatlar berilishi kerak. Bunda psixolog va pedagoglarning yordami muhim ahamiyatga ega. O‘quvchilarga zamonaviy texnologiyalarni faqat o‘yin yoki ko‘ngilochar maqsadlarda emas, balki ta‘lim jarayonida ham foydalanish mumkinligini tushuntirish lozim.

O‘quvchilarning faqat bilim olishigina emas, balki yaxshi tarbiya olishlari ham muhim ahamiyatga ega. Tarbiya – shaxsning kelajakdagi xulq-atvori, jamiyatdagi o‘rni va munosabatlarini belgilab beradi. Biroq, zamonaviy jamiyatda o‘quvchilar tarbiyasiga ta’sir qiluvchi qator muammolar mavjud:

Oiladagi muhit bolaning tarbiyasiga katta ta’sir qiladi. Agar ota-onalar o‘quvchilarga to‘g‘ri e’tibor qaratmasa yoki oilada tarbiya tizimi sust bo‘lsa, bu ularning xulq-atvoriga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Zamonaviy jamiyatda turli xil axloqiy muammolar mavjud. O‘quvchilar ijtimoiy tarmoqlarda yoki ko‘chada noto‘g‘ri xatti-harakatlarni o‘rganishlari va ularni o‘z xulq-atvoriga tatbiq etishlari mumkin. Ba’zi maktablarda tarbiya ishlari faqatgina nazariy ma’ruzalar shaklida o‘tkaziladi. Lekin, o‘quvchilar uchun amaliy hayotiy tajribalar, ma’naviyat darslari va psixologik mashg‘ulotlar yetarlicha tashkil etilmaydi.

OAV, ijtimoiy tarmoqlar va zamonaviy pop-madaniyat o‘quvchilarning tarbiyasiga katta ta’sir qiladi. Ba’zan ular yoshlar ongiga noto‘g‘ri g‘oyalarni singdirib, yomon xulq-atvorni targ‘ib qiladi. Ota-onalar farzandlari bilan ko‘proq vaqt o‘tkazib, ularning tarbiyasiga e’tibor qaratishlari kerak.

Maktablarda tarbiyaviy mashg‘ulotlar, axloqiy tarbiya darslari, vatanparvarlik tadbirlari muntazam o‘tkazilishi lozim. O‘quvchilarga ijtimoiy tarmoqlardagi axborotlarni tahlil qilish va to‘g‘ri yo‘nalishda foydalanish bo‘yicha tushuntirish ishlari olib borilishi kerak.

Yaxshi tarbiya uchun maktab va oila o‘rtasida doimiy hamkorlik o‘rnatilishi muhim. O‘quvchilarning motivatsiyasi va tarbiyasi zamonaviy ta‘lim tizimining

asosiy ustunlaridan biridir. Agar ta'lim faqat bilim berishga qaratilib, tarbiya ishlari e'tiborsiz qoldirilsa, jamiyatda axloqiy muammolar kuchayishi mumkin. Shu sababli, ta'lim jarayonida o'quvchilarni nafaqat ilimli, balki yaxshi tarbiya olgan, axloqiy jihatdan yetuk shaxs sifatida voyaga yetkazish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Ta'lim-tarbiya jarayoni jamiyatning kelajagini belgilovchi eng muhim omillardan biridir. O'quvchilarning motivatsiyasi va tarbiyasi ta'lim sifati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularning shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Agar ta'lim jarayoni faqat bilim berishga qaratilib, tarbiyaviy jihatlar e'tibordan chetda qolsa, bu jamiyatda axloqiy muammolarning kuchayishiga olib kelishi mumkin.

Bugungi kunda o'quvchilarning motivatsiyasi turli omillarga bog'liq bo'lib, ularga oilaviy muhit, o'qituvchilarning yondashuvi, jamiyat ta'siri va zamonaviy texnologiyalar sezilarli darajada ta'sir qiladi. Agar bu muammolar yechilmasa, o'quvchilar o'qishga bo'lgan qiziqishini yo'qotib, ta'lim sifati pasayishi mumkin. Shu sababli, o'quvchilarning ta'lim jarayoniga jalb qilinishini oshirish uchun innovatsion o'qitish metodlarini joriy etish, ota-onalar va o'qituvchilarning faolligini oshirish hamda ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarni yaxshilash lozim.

Shuningdek, tarbiya masalasi ham ta'lim bilan bir qatorda dolzarb ahamiyat kasb etadi. Yaxshi tarbiya olgan o'quvchi kelajakda nafaqat bilimli, balki ijtimoiy jihatdan mas'uliyatli, odobli va jamiyatga foydali inson bo'lib yetishadi. Shu sababli, maktab va oila o'rtasida doimiy hamkorlik o'rnatish, tarbiyaviy ishlarni amaliy hayotiy tajribalar asosida olib borish hamda ijtimoiy tarmoqlar va OAV ta'sirini tartibga solish muhim vazifalardan biridir.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim va tarbiya jarayonidagi dolzarb muammolarni hal qilish uchun kompleks yondashuv zarur. Faqatgina ta'lim sifatini oshirish yoki tarbiyaviy ishlarni kuchaytirishning o'zi yetarli emas. Buning o'rniga, jamiyatning barcha qatlamlari – o'qituvchilar, ota-onalar va davlat tashkilotlari hamkorlikda harakat qilishi kerak. Faqat shundagina biz kelajak avlodni bilimli, ma'naviyatli va jamiyatga foydali inson sifatida tarbiyalay olamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
2. Хайдаров, С. (2023). Pedagogik faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakillantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.
3. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
4. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
5. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruhiy ta'sir etkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
6. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
7. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
8. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.